

Teknologirådet

MØTE I TEKNOLOGIRÅDET

Tid: 7. juni 2010 kl 10.00-15.00

Sted: Teknologirådets lokaler, Prinsens gt 18, Oslo

Tilstede: Ingvild Myhre, Ola Dale, Ragnar Fjelland, Gudleiv Forr, Liv Lunde, Shahzad Rana, Silvija Seres, Camilla Schreiner, Carsten Tank-Nielsen, Elisabeth Harstad, Edina Ringdal.

Forfall: Jon Bing, Edel Elvevoll, Randi Haakenaasen

Fra sekretariatet møtte Tore Tennøe, Jon Fixdal, Christine Hafskjold, Åse Kari Haugeto, Kari Laumann og Hild Lamvik.

Forslag til referat:

Vedtaksaker

V-sak 05.10 Godkjenning av innkalling og dagsorden

Innkalling og dagsorden ble godkjent. D-sak om "Ny offentlighet" måtte utgå på grunn av at prosjektleder var sykemeldt.

V-sak 06.10 Godkjenning av referat

Referat fra møte 7. juni 2010 ble godkjent.

V-sak 07.10 Prosjektforslag: Migrasjonsmaskinen

Prosjekttemaet ble drøftet på møte i Teknologirådet i april 2010. Rådet ønsket da å gå videre med prosjektet og ba sekretariatet om å komme tilbake med nærmere vurdering og forslag til design. Tore Tennøe og Christine Hafskjold orienterte om dette. (For mer om bakgrunnen henvises til referat fra møte 15. april 2010.)

Prosjektet har en klar *teknologikomponent*: Internasjonale persondatabaser, fingeravtrykkslesere, irisscanning, talegjenkjenningsprogrammer og DNA-tester er blant teknikkene som kan benyttes for å avsløre falske identitetspapirer, kontrollere helseopplysninger, dokumentere slektskap i familiegjenforeningssaker eller bestemme alder

på enslige mindreårige asylsøkere. Samtidig er det en klar kobling mellom teknologiutvikling og samfunnsmessige problemstillinger

Migrasjon berører mange politikkområder og er *aktuelt*. Regjeringen har nylig kommet med Stortingsmelding Nr. 9 (2009-2010) Norsk flyktning- og asylpolitikk i et europeisk perspektiv.

Teknologirådet har etablert *kompetanse* om temaet gjennom PRISE-prosjektet, der forhold knyttet til personvern, sikkerhet og biometri ble kartlagt og diskutert.

Sekretariatet foreslo at et prosjekt tar utgangspunkt i Teknologirådets nederlandske partner Rathenau-instituttet sitt prosjekt "The migration machine", PRISE-prosjektet, samt regjeringens melding til Stortinget. Her vil det være et solid grunnlag for å utarbeide et "*Fra rådet til tinget*". Det vil derfor i utgangspunktet ikke være behov for en egen ekspertgruppe, men dersom dette viser seg å være ønskelig, kan en mindre gruppe av 2-3 eksterne ressurspersoner knyttes til prosjektet.

Temaets aktualitet gir grunn til å tro at det vil være stor interesse for *et åpent møte* om migrasjonsteknologi i løpet av høsten. Sekretariatet vil utarbeide en egen *medieplan* i forbindelse med lansering og møte.

På rådsmøtet i april ble det diskutert om prosjektet egentlig handler om ID-teknologi. Etter sekretariatets vurdering er det først og fremst biometri som aktualiserer ID nå. En mulighet er å lage et eget *Fra rådet til tinget* om biometri, basert på PRISE og knyttet til oppstarten av DESSI-prosjektet.

Rådet sluttet seg til det fremlagte forslaget.

Drøftingssaker

D-sak 11.10 Prosjektstart: Penger i fremtiden

Prosjektet ble vedtatt i desember 2008 som en del av arbeidsprogrammet for 2009-2010, og det vil bli startet opp etter sommeren. Prosjektleder Christine Hafskjold orienterte om innhold og planer.

95 % av pengene er allerede elektroniske. Vi betaler regninger på Internett og kjøper kinobilletten med SMS. I Storbritannia eksperimenteres det flere steder med kontaktløse betalingskort hvor man ikke behøver å taste kode for å betale småbeløp. Alt dette er eksempler på betalingsformer designet for å gjøre livet lettere for forbrukerne, og for å stimulere til mindre bruk av kostbare kontanter.

Kontanter er i stor grad forbundet med den svarte økonomien – særlig gjelder dette store sedler. I Europa regnes det at store sedler (dvs. €200 og €500) utgjør 60% av kontantene i sirkulasjon, samtidig som man sjelden ser disse seddeltypene i daglig bruk. Det er blitt hevdet at €500-seddelen kun eksisterer for å omgå spansk eiendomsskatt. Det "hviteste" landet i Europa er Sveits, hvor det anslås at 9,5% av økonomien er svart – resten av landene har en høyere andel med PIGS-landene som de verste. Et typisk "midt på treet" land er Belgia med 21% svart økonomi.

Samtidig som antall bankfilialer i vesten går nedover, øker mobilpenetrasjonen. I u-land er forholdet mellom tilgang på mobil og tilgang på (fysiske) banktjenester enda skjevare: 79% av innbyggerne i Nigeria bruker ikke bankvesenet, i Panama er det 65 bankfilialer og 12 000 utsalgssteder for telekort, og i Pakistan har Telenor 200 000 utsalgssteder. U-landene har også en ung befolkning som er mer mottakelig for nye og teknologibaserte løsninger.

Det er flere norske aktører som ønsker å påvirke utviklingen:

Politimyndighetene ønsker å få kontroll med den svarte økonomien og ser helst at bruk av kontanter vanskeliggjøres. Så langt har ingen foreslått å avskaffe kontanter, men det har blant annet vært foreslått å ta tusenlappen ut av produksjon, fordi dette vil vanskeliggjøre håndteringen av midler for kriminelle.

For *bankene og handelsstanden* innebærer håndtering av kontanter en risiko, samtidig som det er store kostnader knyttet til dette. Bankene anslår sine kostnader til ca 1 mrd kroner pr år, og anslår at handels- og servicenæringen har tilsvarende kostnader.

En tredje interessentgruppe er naturligvis *forbrukerne*. Sparebankundersøkelsen fra 2007 viser at ca 500 000 nordmenn er på vei bort fra kontantbruk. 300 000 nordmenn insisterer på kontanter, mens resten foretrekker en "god blanding". Folk foretrekker kontanter av flere grunner. Man har bedre kontroll og oversikt over forbruket, og man slipper gebyrer ved kontant betaling. Forbrukerne mener dessuten at betaling med kontanter er sikrere enn betaling med kort, men her ser vi en endring etter hvert som det blir et generasjonsskifte av bankbrukere.

Også *teleoperatørene* er viktige aktører. Det finnes en rekke mobilbaserte løsninger for overføring av penger rettet mot u-land, bl.a. har Telenor en stor satsing i Pakistan. I land med dårlige bankforbindelser er det lettere å ta store gebyrer for denne type tjenester, fordi alternativet gjerne er å ta fri fra jobb en hel dag for å reise til banken. I i-land vil man måtte finne andre fordeler som gjør mobil betaling til et attraktivt alternativ.

Aktuelle spørsmål:

- Er fremtiden et kontantløst samfunn hvor mobilen fungerer som lommebok?
- Må vi fjerne kontantene for å få bukt med den svarte økonomien?
- Finnes det løsninger for digitale penger som er forenlig med et godt personvern?

Det vil bli etablert en ekspertgruppe i løpet av september 2010 med tanke på publisering av en rapport. Involvering av lekfolk eller forbrukere vil også bli vurdert.

D-sak 12.10 Prosjektstart: Kull og grønne skoger

Sekretariatet la frem forslag til design av prosjekt om bioøkonomien som ble vedtatt i desember 2008. Sekretariatet foreslo å innrette prosjektet mot bruk av skog og trevirke, under tittelen "Fra kull til grønne skoger".

Prosjektleder Jon Magnar Haugen presenterte sekretariatets tanker om design, problemstillinger og leveranser for prosjektet. Det sentrale spørsmålet er hvordan vi forvalter og utnytter skogen i en lavutslippsøkonomi. Bør skogen sages, kokes, brennes eller bevares? Temaet er dels deskriptivt og dels normativt, og det er derfor naturlig å engasjere en ekspertgruppe med deltakere fra fagekspertise og sentrale interesseparter.

Rådet diskuterte forslaget til utforming. Det kom kommentarer om at problemstillingene er interessante og vesentlige. Temaet har et tydelig innslag av teknologi, det er politisk aktuelt, og det er behov for et helhetlig perspektiv som Teknologirådet kan tilføre. Videre ligger temaet tett opp til tema som rådet har arbeidet med tidligere, omkring verdiskaping i lavutslippsøkonomien. Temaet faller derfor godt inn i Teknologirådets portefølje. Flere kommenterte at de selv ser frem til de innsikter et slikt prosjekt kan gi. Utover dette ble det pekt på at det på sikt kan vurderes å utvide Teknologirådets arbeid med bioøkonomien med flere moduler, som for eksempel høsting og dyrking i havet.

Sekretariatet fikk derfor i oppdrag å starte opp prosjektet og rekruttere ekspertgruppe. Prosjektet skal resultere i en rapport og et sammendrag på formen RTT. På veien er det aktuelt å gjøre delutredninger om avgrensede tema, samt å arrangere høring/seminar for å skaffe innspill fra flere parter.

D-sak 13.10 Idéinnsamling: Rådets rolle

Høsten 2010 vil Teknologirådet gjennomføre en idéinnsamling for å komme frem til nytt arbeidsprogram for 2011-2012. Som et element i arbeidet foreslo sekretariatet at det arrangeres 10-15 møter der rådsmedlemmene inviterer ressurspersoner til å delta i en strukturert samtale om mulige temaer og prosjekter. Dette ble bifalt.

Orienteringssaker

O-sak 05.10 Nytt fra sekretariatet

Direktør Tore Tennø orienterte om NHDs planer for evaluering av Teknologirådet. Mandatet er klart og anbudet vil bli lagt ut i nær fremtid med en ramme på 500 000 kroner.

Teknologirådet er med i konsortiene på to ulike europeiske prosjekter (PACITA og DESSI), som begge er blitt invitert til forhandlinger med EU-kommisjonen. Endelig informasjon vil foreligge i september/oktober.

Videre orienterte Tennø om sekretariatets aktiviteter, blant annet kronikk og P2-forelesning om syntetisk biologi, lansering av et nytt nettunivers mot digital mobbing i regi av "Du bestemmer"-kampanjen, åpent møte om GPS-basert veiprisering og vandreutstilling om fremtidens alderdom.

O-sak 06.10 Pågående prosjekter og formidling

Informasjonssjef Hild Lamvik orienterte om medieoppslag og formidlingsaktiviteter.